

RAZMIŠLJANJA O PREDLOGU ZAKONA O FINANCIRANJU IZOBRAŽEVANJA IN VZGOJE, O SAMOUPRAVLJANJU IN ŠE O ČEM

Samo delo in uspehi dela določajo materialni in družbeni položaj človeka. Nihče si ne more niti neposredno niti posredno pridobivati materialne ali drugačne koristi z izkoriščanjem tujega dela.

(Ustava SFRJ, 7. člen)

Odkar je bila sprejeta naša nova ustava, so minila že tri leta in vse kaže, da smo na nekatere njene člene enostavno pozabili. To velja zlasti za 7. člen, ki sem ga postavil za moto in iz njega izhajam v svojem razmišljanju o predlogu zakona o financiranju izobraževanja in vzgoje.

Razprava okrog osnutka in predloga zakona o financiranju izobraževanja in vzgoje je bila precej burna, rezultati te razprave pa bodo, kot kaže, bolj klavrni. To sklepam po odgovoru, ki ga je na vprašanje novinarjev, kakšna bo nadaljnja pot zakonskega predloga, dal tovariš Ivan Šinkovec, sekretar za informacije v skupščini SR Slovenije (Delo, 26. novembra). Tovariš Šinkovec je navedel "nekatero bistvene pripombe iz razprave", ki naj bi jih upoštevali pri izpopolnitvi zakonskega predloga, med temi pripombami pa pogrešam tiste, ki so po mojem mnenju zares bistvene. Naj jih navedem!

1. Najprej bi morali sprejeti zakon o srednjih šolah, nato šele zakon o financiranju. Najprej je treba narediti načrt, šele potem se poskrbi za opeko. Tako je v gradbeništvu, v naši zakonodaji je ravno obratno: najprej poskrbimo za opeko, hiša pa bo tolikšna, kolikor bo opeke. Če bo hiša odgovarjala svojemu namenu, kaže, ni važno!
2. V kvantifikaciji k osnutku zakonskega predloga je za izhodišče vzeta letošnja junijska potrošnja, povečana za 8 %. In potem sledita varianti, po katerih naj bi prišli do "potrebnih" sredstev.

Vsi vemo, da so bila sredstva, ki jih je dobilo šolstvo v letošnjem letu, daleč pod potrebnim minimumom. Če jih bomo povečali za 8%, situacije bistveno ne bomo izboljšali. Koliko sredstev potrebujemo za izobraževanje in vzgojo, bi lahko pokazal le račun, ki bi temeljil na realni ceni

izobraževanja. V tej ceni bi morali biti upoštevani med drugim predvsem realni osebni dohodki prosvetnih delavcev, realni v tem smislu, da bi se vsaj približevali osebnim dohodkom v gospodarstvu.

3. Po zakonskem predlogu naj bi "zagotovljeno ceno izobraževanja" določala republiška izobraževalna skupnost v soglasju s skupščino SR Slovenije (13. člen zakonskega predloga). Centralno določanje cene torej, čeprav se drugače s takim zakonom borimo proti centralizmu! Ta določba je po mojem mnenju v ostrem nasprotju z načeli samoupravljanja, bila pa je nujna: s sredstvi, ki se bi nabrala po ključu, ki ga določa zakonski predlog, ne bi mogli kriti r e a l n e cene izobraževanja, zato se bo ta cena določala "na vrhu" glede na razpoložljiva sredstva! To pa pomeni nadaljevanje stare proračunske prakse in nadaljnje kršenje 7. člena ustave.

4. Čemu so potrebne izobraževalne skupnosti? Mar ne bi bila ustanovitev teh skupnosti v nasprotju s 96. členom ustave, ki postavlja občino kot temeljno družbeno-politično skupnost, v kateri se uresničuje čimbolj n e p o s r e d n o družbeno samoupravljanje. Težko si predstavljam, kako bi n.pr. v najvišjem organu "ljubljske" izobraževalne skupnosti, v kateri naj bi bile združene 17 ali 18 občin, lahko razpravljali o problemih v zvezi s financiranjem tako velikega področja, če pa posamezni občinski skladi za šolstvo marsikdaj niso mogli rešiti problemov niti v okviru občine.

Ko sem spremljal razprave ob zakonskem predlogu, sem nehote dobil vtis, da je bila ideja o ustanovitvi izobraževalnih skupnosti spretna taktična poteza, ki je speljala diskusijo na stranski tir, čeprav ne vem, kakšen je bil njen resnični namen. Ni pa treba biti posebno jasnoviden, da si že vnaprej lahko predstavljaš, kako bo, če bo prišlo do ustanovitve teh skupnosti: prepirali se bomo za sredstva v samih skupnostih in zganjali nevoščljivost, ker imajo v sosednji izobraževalni skupnosti višje osebne dohodke itd. Skratka: vse po starem. Pozabili pa bomo, v katerem grmu tiči zajec.

5. V osnutku zakonskega predloga je 35. člen govoril o tem, da mora biti višina sredstev, ki jih dobiva izobraževalni zavod kot povračila za dejavnost, tako določena, da s c p o v p r e č n i o s e b n i d o h o d k i d e l a v c e v i z o b r a ž e v a l n i h z a v o d o v u s k l a j e n i z e n a k o v r s t n i m i d e l a v c i d r u g i h d e l o v n i h o r g a n i z a c i j a. (Mišljeno je: usklajeni z dohodki enakovrstnih delavcev v drugih delovnih organizacijah. Slovnica je težka stvar!) Za spoštovanje tega člena osnutka zakona so se posebno odločno zavzeli sindikati, "čeprav bi to terjalo prerazdelitev narodnega dohodka." Zahtevali so celo, naj bi zavod

SRS za statistiko " začel realno zajemati osebne dohodke, kar bi bilo prvi pogoj za realizacijo 35. člena tega zakona, pa tudi za nagrajevanje drugih delavcev v družbenih službah usklajeno z nagrajevanjem v gospodarstvu." (Glej Delavsko enotnost, 13. oktobra-članek "Družbenih problemov ni moč reševati na račun prosvetnih delavcev").

V predlogu zakona sem zamenjal citirani 35. člen osnutka. Člen, ki je zagotavljal prosvetnim delavcem v povprečju enak osebni dohodek, kot ga imajo n. pr. v gospodarstvu, je izpadel.

Namesto komentarja k temu naj citiram del poročila o pogovoru predsednika Tita s političnimi delavci v Titovem Užicu (Delo, 1. decembra): "S tem v zvezi je tov. Tito izrazil mnenje, da problema v zvezi z dohodki prosvetnih delavcev ni mogoče rešiti naenkrat in izenačiti njihovih prejemkov z osebnimi dohodki delavcev v gospodarstvu." Tovariš Tito naj bi dejal: "Moramo si biti na jasnem o tem, da ne moremo naenkrat za toliko povečati prejemkov prosvetnih delavcev."

Ne vem, če je poročilo v Delu točno. Če je, ne vem, kako izjavo tov. Tita uskladiti s 7. členom ustave. Besedi "za toliko" sem podčrtal jaz.

6. Moja zadnja pripomba k zakonskemu predlogu o financiranju izobraževanja bi bila: ali ni nekoliko čudno, da predlog novega zakona ne zagotavlja iz stalnih virov niti najminimalnejših sredstev, potrebnih za vzgojno-izobraževalno delo (za 8% zvišano letošnjo junijsko potrošnjo), da torej že predvideva pomanjkanje finančnih sredstev!?

Pri tem pa v obrazložitvi zakonskega predloga beremo: "Tako naj bi v prihodnosti za šolstvo v skladu z družbenimi potrebami namenjali ustreznejši delež narodnega dohodka kot doslej, z načelom dohodka pa bi dosledno uveljavili ekonomsko ceno izobraževanja..."

Če bi hoteli uveljaviti ekonomsko ceno izobraževanja, bi najno moralo priti do prerazdelitve narodnega dohodka. To je pokazal račun in dognedavna se je o tem razpravljalo na raznih sejah in zborih celo kot o edini možni rešitvi. Na skupni seji zveznega in prosvetno-kulturnega zbora (24. novembra) pa so označili to pot "kot najlažjo". Ta pot da bi škodovala reformi in izobraževanju samemu! (Delo, 25. novembra). Podpredsednik ZIS-a Boris Kraigher je na tej seji dejal, da se gospodarstvo v tem trenutku nahaja v obdobju, ko mora opraviti najtežje naloge v izvajanju reforme. Zaradi tega je menil, da ne bi vznemirjali gospodarstva s kakršnimi koli zahtevami. (Delo, 26. novembra). V pogovoru na ljubljanski TV o aktualnih vprašanjih reforme pa je tov. Kraigher dejal (citiram Delo, 26. novembra): "Takšne razprave o prerazdelitvi narodnega

dohodka) povzročajo škodljivo vznemirjenost, saj je vsakemu gospodarstveniku jasno, da bi vsakršna ponovna delitev pomenila nove obdavčitve za gospodarstvo. Proti ukrep gospodarstva so višje cene; proti njim pa se prebivalstvo brani z višjimi dohodki. Tako je torej krogotok inflacijskih teženj precej jasen."

Po "logiki" tega krogotoka bodo prosvetni delavci v nagrajevanju po delu za vedno ostali tam, kjer so bili do zdaj: na repu družbene lestvice. Če bodo hoteli izboljšati svoj položaj, bodo sprožili inflacijo ter škodili našemu gospodarstvu in sebi! Tu ni pomoči, kajti da bi se tako akuten problem - kot je n.pr. financiranje šolstva - lahko rešil v sklopu nove razporeditve sredstev znotraj splošne potrošnje, naj mi bo dovoljeno neverjeti! Poglobimo se torej rajši v "krogotok", ki ga navaja tov. Križgar, in prišli bomo do zanimivega zaključka: prosvetni delavec (ki ima dvakrat, trikrat ali celo večkrat manjšo plačo kot enako izobraženi delavec v gospodarstvu) ne sme zahtevati plačila za svoje delo, saj bi s tem prisilil gospodarstvo, da zvisa svoje cene. Delavec v gospodarstvu mora vendar spet imeti dvakrat, trikrat ali celo večkrat višjo plačo, kot jo ima prosvetni delavec, to je menda razumljivo (saj je proizvajalec!) - in to, kar prosvetnemu delavcu ni dovoljeno, je delavcu v gospodarstvu dovoljeno: vrednotiti svoje delo (in s tem dvigati ceno proizvoda)! Dvomim sicer, da bi proizvodne delovne organizacije rasle lahko kar po želji dvigale cene, saj bi jim blago obležalo v skladiščih, a ker nisem gospodarstvenik naj se rajši vrnem k razmišljanju o neenakopravnem položaju družbenega delavca v naši današnji družbi. Da so proizvajalci pri nas privilegirani sloj, nihče niti ne skuša prekrivati, ker tako menda mora biti. V pogovoru Milentija Popovića z urednikom Komuniste beremo: "Če nam je jasno, da se odločilni politični boj bije tam, kjer se deli dohodek, in da je delitev predvsem delo proizvajalcev, potem se ZK v to ne sme vmešavati kot oblast (Komunist, 9. decembra)."

Proizvajalci so povsod na prvem mestu: oni proizvajajo, ostali trošimo! Brez proizvajalcev ne bi bilo ničesar! (Čeprav vsi proizvajalci najprej hodijo v solo - so seveda tudi častne izjeme! - nato sele gredo v proizvodnjo!) Zato imajo proizvajalci med drugim tudi pravico vedeti, kam gre denar, ki ga dajejo za družbene službe, in kako se troši. In tako so v šolskih samoupravnih organih sedeli tudi predstavniki iz proizvodnje in se pri zanesljivo nasmihali, ko so poslušali, kako šolniki razpravljajo o tem, kam s tem in kam z onim dinarčkom!

Kaj pa v njihovih delavskih svetih? Kdo je sedel tam?

Oni so vendar proizvajalci! Res da je njihovega gospodarjenja odvisna med drugim tudi plača "neproizvajalcev" (in da bi torej z enako pravico moralo sedeti v njihovem svetu vsaj nekaj predstavnikov iz negospodarskih služb), toda delavcem moramo vendar zaupati, ne smemo dvomiti v njihovo samoupravljalno zrelost! (Dvomili pa smo lahko v zrelost prosvetnih delavcev!) Naša dosedanja praksa je bila: tam, kjer se je odločalo o pomembnih vsotah, so sprejemali sklepe vse zaprti delavni kolektivi, družbena kontrola pa je bila potrebna tam, kjer je bilo sredstev komaj za životarjenje!

Dobrih dvajset let so prosvetni delavci z več ali manj idealizma opravljali svojo nelahko službo in se tolažili, da je pač najprej treba zgraditi gospodarsko osnovo, nato pa bodo tudi oni prišli na vrsto. Tisti, ki so bili pametni, so pustili prosvetno službo in šli v gospodarstvo. Gotovo ima danes marsikdo med njimi nekje ob morju ali v gorskih krajih razkošno vikend hišico, avtomobil take ali drugačne znamke in vse tisto, kar spada k standardu. Tisti pa, ki so bili premalo elastični ali pa preveliki idealisti, so ostali v prosvetni službi in čakali boljših časov. Mnilo je dobrih dvajset let in pokazalo se je, da z lašim gospodarstvom ni vse v redu. Potrebna je bila reforma! Po dvajsetih letih slišijo prosvetni delavci besede, ki se jim zdijo nekam čudno znane: "Ne obremenjevati gospodarstva! Gospodarstvo se nahaja v obdobju, ko mora opraviti najtežje naloge..." In kdor prebira časopis Komunist, je 18. novembra 1966 v članku Mugačila Jakića lahko bral med drugim tole: "Med panogami, ki smo jih navedli, so se najmanj zvišali prejemki v kulturno-prosvetni dejavnosti. To potrjujejo ocene, da bi morali poskusi pota za izboljšanje položaja kulturnih in prosvetnih delavcev. Drugo vprašanje pa je, ali je možno storiti to že zdaj in, ali se mora to zgoditi na račun gospodarstva. Kajti to je samo eden tistih primerov, ko se prejemki ne ujemajo z zamisljeni reforme. (Podčrtal jaz.) Ne vem, ali gre v tem primeru za nerčevanje, omejenost ali cinizem, čudim pa se, kako tako pisanje lahko najde mesto v Komunistu.

Ničesar na račun gospodarstva! Pritisek na prerazdelitev narodnega dohodka je škodljiv! Taka so naša trenutna gesla! Gospodarstvo se je res znašlo po reformi v težkem položaju, toda kdo je kriv za to? Prosvetni delavci gotovo najmanj, najbolj pa bodo občutili nezaslužene posledice! Zato bi morali vsaj v prihodnje imeti pravico soddločanja tam, kjer se krojijo tudi njihovi interesi. Če je v njihovem interesu dobro gospodarjenje celovne organizacije (saj bo od tega zavisel tudi njihov osebni dohodek), bi morali imeti možnost vplivati na to, da bo gospodarjenje res dobro! Če zdaj so predstavniki delovnih organizacij na zaprtih sejah odločali o delitvi sredstev, ki so jih resda tudi prislužili, 177

pri tem pa so uporabljali stroje in stavbe, ki so družbena last ter izkoriščali surovine, ki so prav tako družbena last. V proizvode so vložili le svoje delo. Vse njihove pravice izhajajo torej le iz dela, tako kot pravice družbenih delavcev. Kakor so proizvajalci zainteresirani za izobraževalno delo, tako so delavci družbenih služb zainteresirani za dobro gospodarjenje. Iz takega odlosa - se mi zdi - logično izhaja samoupravljanje, ki ne bo potekalo za zaprtimi vrati, ampak bo odprto na obeh straneh. Zdi se mi, da bi bil to korak k nadaljnji demokratizaciji, saj bi vsi delovni ljudje lahko soodgovorno odločali o najvažnejših vprašanjih, rešen pa bi bil tudi problem družbene kontrole. Nič več se ne bi dogajalo, da bi posamezni direktorji delili nezaslužene milijonske nagrade in tudi sorazmerja med dohodki v proizvodnji in drugih službah bi gotovo postala realnejša. Nikdar nisem zagovarjal popolne izenačitve osebnih dohodkov v prosveti in gospodarstvu. Vsakomur po svojem delu in odgovornosti. Ne bom se pritoževal, če bo nekdo z enako izobrazbo imel v gospodarstvu letno dve, tri ali štiri plače več kot jaz, ne morem pa pristati na to, da ima vsak mesec dve, tri ali štiri plače več (kar znese letno 24 do 48 plač!!) Ne morem pristati na to, da ima marsikateri dijak, ki gre v proizvodnjo s srednjo izobrazbo in brez prakse, že takej ob nastopu službe večjo plačo kot jaz!

To so le posamezne anomalije, bo rekel kdo. Na žalost niso. Vsi vemo, kako je n.pr. s pokojninami. V Idriji so rudarji, ki so delali petdeset let v jami, danes pa imajo okrog 47.000 S din pokojnine. Rudarji, ki gredo v pokoj letos, imajo najmanj še enkrat toliko! Zdi se mi, da bi ob takih primerih namesto tujke anomalija lahko uporabljali ustreznejši slovenski izraz: krivica. Socialna krivica!

Tovariš Kraigher je v svojem govoru na ljubljanski TV dejal: "Tudi v Sloveniji se čisto pojavlja tako napačno mišljenje o teoretičnih vprašanjih marksistične politične ekonomije. Menim, da nekatera stališča povzročajo zelo neustvarjalno in škodljivo vzdušje, ki se manifestira v delu slovenskega izobraženstva, med študentsko mladino, pri gospodarstvenikih in sploh v slovenski javnosti. Od tod mislim, da tudi izvira na eni strani znani slovenski oportunizem, na drugi strani pa politična apatičnost, dva pojavi, proti katerima se je že nekoč trdovratno boril Cankar"

Z mnenjem tov. Kraigherja, kje so vzroki za "slovenski oportunizem in politično apatičnost med slovenskim izobraženstvom", se ne bi mogel strinjati. Eden važnih razlogov za to so na vsak način zgoraj omenjene socialne krivice, saj se apatičnost vedno pojavlja takrat, kadar so ljudje materialno prizadeti, ne pa zaradi "teoretičnih vprašanj marksistične politične ekonomije"! V zvezi z vprašanjem "apatičnosti" slovenske

inteligence, naj citiram še odlomek iz Tez za pripravo VII. seje CKZK Slovenije (Komunist, 18. novembra): "So še drugi vzroki, zaradi katerih je ZK izgubljala vpliv v nekaterih krogih med inteligenco... Med te vzroke bi lahko našteli: vulgarno merjenje intelektualnega dela z zgolj kvalitativnimi merili, neustrezno vrednotenje intelektualnega dela, neenakosti, pojavi utilitarizma, pragmatizma in prakticizma, slabo idejno in teoretično delo komunistov, enostranska kadrovska politika z dolgim zadrževanjem nesposobnih kadrov na raznih vodilnih mestih, antiintelektualizem in pretirano poudarjanje kulturnih afer, neustrezna politika štipendiranja, uporabljanje administrativnih metod namesto idejnopolitične argumentacije, neučinkovitost naše borbe proti raznim deformacijam, privilegijem in tako imenovanim negativnim pojavom. /se to prispeva k tako imenovani "krizi zaupanja" med delom inteligence do ZK."

Da je prišlo do "apatičnosti" v delu slovenske inteligence, torej ni krive ta inteligenca ali vsaj ne samo ona! Njena "apatičnost" je posledica odpora proti tako imenovanim negativnim pojavom, ki jih vsak dan čuti na svoji koži! Njen "oportunizem" izhaja iz odpora proti socialnim krivicam, proti katerim se je že nekoč trdovratno boril Cankar!

Apatičnost se pojavlja tudi med mladino. Naj citiram odlomek iz članka Problemi mladine in družbe (Komunist, 9/12): "Med življenske probleme mladine sodijo materialni položaj mladih, možnosti šolanja, zaposlitve, uveljavljanje samoupravnih pravic in sodelovanje v samoupravnih procesih. Znano je, da so možnosti za šolanje neugodne za mnoge mlade ljudi iz družin z nizkimi dohodki, da je kljub mnogim pozivom, pritisku javnega mnenja in številnim resolucijam skrb delovnih organizacij za primerne razmere šolanja in materialno pomoč delavski mladini še vedno premajhna...da še vedno mnogi diplomirani strokovnjaki dolgo trkajo na zaprta vrata delovnih organizacij... "Mič čudnega torej, če vse to (mladi generaciji) jemlje pogum, ji zamegljuje oziroma zapira perspektive in ubija vero v socializem kot družbeni sistem". Tu pa gre "za najgloblje probleme v socialistični družbi, ki je nastala na nerazviti materialni osnovi. Ti problemi zahtevajo od ZK boj proti birokratizmu, proti nazadnjaškim načelom, primitivizmu in odklonom, ki se zakonito pojavljajo na vseh stopnicah družbene lestvice. Podjetja ne zapirajo samo svojih vrat mlademu strokovnjaku, tu vlada tudi odpor proti vsemu novemu, proti napredni tehnologiji, proti nadaljnjemu razvoju samoupravljanja, proti načelu nagrajevanja po delu. "

Nezrelost nekaterih delovnih kolektivov kaže tudi to, da kupujejo statute, pri čemer to, da ima komaj vsako četrto industrijsko podjetje v Sloveniji pravnika, zame ni nikakršno opravičilo! (Glej Delo, 25/11, članek Spet kupovanje statuten).

Čeprav te ugotovitve gotovo ne veljajo za vse delovne organizacije, vendar govorijo proti današnji praksi, proti temu, da bi tudi vnaprej proizvajalci za zaprtimi vrati odločali o delitvi večjega dela sredstev. Ne mislim očitati proizvajalcem nezrelosti in trditi, da bi mi - iz družbenih služb - na njihovem mestu ravnali bolj zrelo. Rešitev problema vidim,

kot sem že rekel, v pravičnejših (enakopravnih) odnosih med proizvajalci in neproizvajalci, v resničnejšem samoupravljanju. V tem prepričanju me potrjujejo tudi Teze za pripravo VII. seje CKZKS: "Nedvomno je potrebna radikalna kritika nedemokratičnosti in samovolje, ki povzroča demoralizacijo in nezaupanje v samoupravo, toda prav tako ali še bolj je potrebno urejati take samoupravne razmere, ki bodo že v ka-
li onemogočile porajanje teh pojavov. (Podčrtal jaz.)"

Tako gleda na ta problem tudi tov. Aleksander Bajt, profesor, doktor ekonomskih znanosti (Pogovor NR, 24/12): "Zahtevati, da bi kolektivi v konfliktu mednarodnogospodarskim in zasebnogospodarskim interesom odločali v škodo slednjega, je popoln idealizem. Samoupravljanja svetnikov, kolikor mi je znano, niti v nebesih nimajo. Če prihaja do ekscesov v delitvi, jih je kriv obstoječi sistem delitvenih instrumentov, ki jih omogoča. Če dopovemo kolektivu, da je ves dohodek, ki se mu je nabral v blagajni, ustvaril on sam, se pač ne smemo čuditi, če si ga v celoti tudi razdeli."

Predlogi, kot ga je dal na seji GO SZDL tov. Zoran Polič, naj bi se "na samoupravni ravni pogovorili delavci s področja izobraževanja z delavci iz gospodarskih organizacij, ugotovili potrebe in tudi kaj in koliko lahko prispeva gospodarstvo", se mi zdijo nesprejemljivi, saj pomenijo nadaljevanje stare prakse: pogovor tistega, ki daje in tistega, ki prosí. Taki predlogi računajo na zrelost samoupravljalcev v gospodarskih organizacijah, mi se pa za to zrelost šele borimo! Prav zato so naše kulturne ustanove danes v škandalozno slabem položaju. (Vzemimo za primer samo gledališča!!). V Idriji dobi Občinska zveza kulturnih in prosvetnih organizacij za vso svojo dejavnost (za dejavnost v celi občini) komaj 3 milijone. Od 7000 prebivalcev pride na kulturne prireditve največ kakih 500 ljudi, ki so več ali manj stalni obiskovalci tovrstnih prireditev. (Med njimi še nisem nikoli videl nobenega direktorja podjetja). Kadar se razpravlja o sredstvih za kulturo, se glasovi tistih, ki jim je kultura potreba, izgube v množici tistih, ki zanjo nimajo razumevanja! Ker večini kultura ni potrebna (saj imajo avto in druge pametnejše stvari), so obnjo še ostali (ki večinoma nimajo avta in drugih pametnejših stvari)!

V obdobju, ko smo prešli na zviševanje standarda (žal se je zvišal le nekaterim in to pogosto nesorazmerno z vloženim delom), je tako stanje tudi razumljivo, saj je pogled ljudi uprt pretežno le v materialno. Če je bila včasih meščanu kultura predvsem za okras, je danes - če gledam problem skozi idrijske razmere - nekaj, kar baje mora biti!! A če verjamemo v čas, ko bo "kultura" prodrla do zadnjega delavca v slehernem podjetju, je naša dolžnost, da temu času krčimo pot! Kultura bi morala biti v sedanjem času eden važnih faktorjev v procesu moralnega osveščanja in plemenitenja človeka, brez česar si socializma ne znam predstavljati. Zdi se mi namreč, da gre pri vseh "anomalijah" socialnega značaja predvsem za etičen problem, za problem poštenja in humanosti! Tudi v primeru financiranja izobraževanja in vagoje. Če ni denarja, kot pravijo nekateri, naj se denar, kar ga je, pravično (glede na opravljeno delo) razdeli! (Mislim na denar, ki gre za osebne dohodke, ne pa na sredstva, ki jih potrebuje gospodarstvo za svoj razvoj!) (+ Če bi imel avto, bi tudi sam rajši hodil v Ljubljano v gledališče!)

Posebno nepošten je način, kako se skuša delovnim prizadevanjem prosvetnih delavcev v javnosti vzeti ceno. Stalno slišimo, da šolstvo ne daje gospodarstvu strokovnjakov, ki jih to potrebuje. So za to krivi prosvetni delavci, ki se držijo predpisanih učnih načrtov!? - Delo intelektualcev se skuša prikazati kot neke vrste zabava v nasprotju s težkim fizičnim delom, pravične zahteve prosvetnih delavcev pa se označujejo kot "dramatiziranje položaja"!

Če bi se čutil količkaj soodgovornega, bi zardel od sramu, ko sem v izvlečku poročila, ki ga je imel rektor prof.ing. Albert Struna na redni letni univerzitetni skupščini, bral med drugim tole: "Zaradi razvrednotenja univerze pri nas je status univerzitetnih učiteljev nižji kakor kdajkoli in kjerkoli, tudi če ga primerjamo s statusom v socialističnih ali kapitalističnih državah". (Delo, 17/12)

Izenačiti z ostalimi delavci se nas je skušalo pravzaprav le enkrat: z zakonom o delovnih razmerjih, po katerem naj bi tudi prosvetni delavci imeli le 30 dni letnega dopusta. Čisto v skladu z najbolj primitivnim gledanjem na težavno delo učiteljev in na njihovo pravico do počitka (ki jo jim v nobeni kulturni državi ne oporekajo, najbrž pa sploh nikjer na svetu ne!)

Svoje razmišljanje, ki sem ga pričel z zakonskim predlogom o financiranju vzgoje in izobraževanja, naj zaključim z mislijo tov. Pedička (NR, 10. decembra), v kateri je žal vse preveč resnice: "Zapostavljanje vzgoje v materialno-finančnem pogledu, stalno neslavno razpravljanje o financiranju celotnega kompleksa ljudskega vzgajanja, iskanje "notranjih rezerv" prav v vzgoji, ustvarjanje skrajne materialne negotovosti na torišču vzgoje ljudstva in celotne kulture je prav gotovo nevredno samoupravljanje, če se družbe."

POVZETEK: Financiranje izobraževanja in vzgoje ni problem, ki bi ga lahko zadovoljivo rešili, če ne bomo prej razčistili pojmov, kot se: družbena lastnina, samoupravljanje in enakopravnost vseh delovnih ljudi. V naši samoupravni praksi je družbena lastnina postala v nekem smislu privatna: od nje imajo koristi predvsem direktni proizvajalci. Opravičene pripombe na račun tako primitivno pojmovanega samoupravljanja so bile in so morda v očeh nekaterih še vedno prevratne!

Pedagoški delavec vse do danes ni imel možnosti uveljaviti pravice do zaslužka glede na opravljeno delo. Te pravice, ki izvirajo iz 7. člena ustave, mu tudi novi zakonski predlog ne daje. V razpravi ob tem predlogu so bile zahteve po uveljavitvi omenjene pravice odbite z utemeljitvijo: "Težak položaj gospodarstva, reforma!" Kdor bi si upal ugovarjati in se postaviti za svoje pravice, bi bil proti reformnim prizadevanjem, torej proti prizadevanjem naše družbe kot celote!

Predlagam torej: če ne gre drugače, popravimo ustavo. Pripišimo k 7. členu, za koga velja in za koga ne! In nehajmo s političnimi frazami! Prepričan sem, da se bo tega razveselila večina pedagoških delavcev, saj bodo po dolgem času imeli v rokah dokaz, da jih "družba" končno jemlje resno, da jim priznava "status" razumnih bitij!!